

UPORABA KONCEPTOV SOCIALNEGA DELA PRI MLADOSTNIKIH, KI SO RAZVILI NEUSTREZNE STRATEGIJE RAVNANJA

UVOD

V prispevku smo se osredotočili na mladostnike, ki so razvili neustrezne strategije ravnanja, med drugim tudi izvrševanje kaznivih dejanj. Vedno moramo upoštevati dejavnike, ki so povzročili, da so mladostniki razvili takšne strategije ravnanja. Čeprav se zdi ta trditev samoumevna, posamezne izkušnje kažejo, da so še vedno pogosti predsodki ljudi do mladostnikov, nameščenih v prevzgojnem domu, češ, saj so si sami krivi, da so takšni, kot so. Na žalost izkušnje kažejo, da tudi med ljudmi, ki delajo z mladimi, najdemo posameznike, ki do teh mladostnikov gojijo predsodke in imajo do njih nestrokovno in neustrezen odnos. To bi lahko pripisali tudi nepoznavanju konceptov socialnega dela z mladimi. V prispevku so prikazani koncepti, ki so v rabi tako pri delu z mladostniki, ki so razvili neustrezne strategije ravnanja, kot tudi pri delu z vsemi drugimi mladimi.

Življenjski svet mladostnikov v težavah

Prispevek je nastal na podlagi moje diplomске naloge, namerno naslovljene *Dejavniki odraščanja pri mladostnikih v Prevzgojnem domu Radeče* (Mrežar 2013). Različni avtorji namreč

te dejavnike poimenujejo različno (npr. Ule *et al.* 2000, Šelih 2000), z uporabo besedne zveze »dejavniki odraščanja« pa smo želeli poudariti, da se ne le želimo osredotočiti na dejavnike tveganja, pač pa je bil namen raziskave odkriti in raziskati tudi varovalne dejavnike.

Če želimo razumeti mladostnike v težavah, moramo razumeti njihov življenjski svet, poznavanje dejavnikov odraščanja pa nam lahko pri tem zelo pomaga. Domnevamo, da to ni ničesar novega – vsaj ne bi smelo biti. Izkušnje pa kažejo, da nekateri strokovnjaki še vedno demonizirajo mladostnike, ki so razvili neustrezne strategije ravnanja, in jih označujejo z vrednostnimi sodbami. Pri tem pozabljajo, da moramo, kot navaja Poštrak (2006: 4), upoštevati dejavnike, okoliščine, ki so posameznika potisnile v stanje, v katerem je razvil take načine ravnanja. Na način ravnanja določenega mladostnika vplivajo izkušnje v matični družini, šoli in drugih ustanovah, izkušnje med vrstniki, ponotranjene vrednote (Poštrak 2012: 227).

Čeprav se nam lahko zdi ravnanje določenega mladostnika na prvi pogled nesmiselno, ga bomo lažje razumeli, če bomo raziskali njegov življenjski svet in vpliv posameznih dejavnikov odraščanja na njegovo vedenje. Če mladostnik razvije strategije ravnanja, ki se staršem, učiteljem, svetovalnim delavcem in drugim ne zdijo ustrezne, ga lahko označijo z vrednostnimi sodbami, kot sta »nasilen, len«. Če pa tega mladostnika poslušajo in spoznajo njegovo zgodbo, bodo tudi njegovo ravnanje lažje razumeli. Kot navaja Hine (v Wood, Hine 2009: 28), imajo lahko vedenja, ki jih odrasli vidijo kot nerazumljena in nedobrodošla, povsem razumno razlago in pomen s perspektive mladih.

Iz raziskave je zanimiv primer mladostnika, ki je razvil strategije ravnanja, ki bi jih lahko opredelili kot nasilne, neupravičeno je izostajal od pouka in pozneje tudi prekinil šolanje. V intervjuju je svoje počutje v šoli opisal z besedami: »Pač mene so v šoli zafrkavali, čefurpa tako naprej.« Mladostnik je bil torej izključen iz družbe vrstnikov, to pa je lahko zanj ob hkratnih neugodnih družinskih razmerah pomenilo dodaten ogrožajoč dejavnik razvoja.

Mladostnik je svoje počutje v primarni družini in družinske razmere opisal takole:

V redu sem se počutil, samo to je edino, da oči pije, in to je to. Pa to, da mi je mama pač umrla pri štirinajstih.

S svojo stisko je prišel v zavod in tam jo je poskušal reševati na načine, ki se odraslim niso zdeli ustrezni, zato so ga iz zavoda nagnali:

V Logatcu so me nagnali ven, niso me hoteli sprejet. Bilo mi je všeč, samo oni me niso več hoteli tam zaradi obnašanja.

Mladostnik je bil pozneje nameščen v prevzgojni dom, tam pa se, kot navaja, počuti slabo, saj ga določene stvari zelo motijo: »Spremenil bi to, da ne delajo razlike med nami.« (A., 19 let.)

V opisanem primeru je razvidno, kako se lahko posamezni dejavniki tveganja med seboj prepletajo in kako škodljivo je lahko za mladostnika, če ga strokovnjaki ne poslušajo in ne poskušajo razumeti, kaj s svojim ravnanjem sporoča. Postrak (2006: 3, 4) navaja, da oseba z nasilnimi dejanji na simbolni način nekaj sporoča – sporoča, da se v njenem življenjskem svetu dogaja nekaj zanjo neprijetnega, ogrožajočega. Ljudje, ki delajo z mladimi, morajo znati to sporočilo razumeti, saj lahko šele na podlagi pravilno dekodiranega sporočila zastavimo ustrezno vzgojo ali svetovalno dejavnost (*ibid.*). Neustrezen odziv strokovnjakov na mladostnikovo ravnanje pa je lahko dodaten dejavnik tveganja.

Kot sem omenila že uvodoma, moramo biti pozorni tako na dejavnike tveganja kot tudi na varovalne dejavnike. Tomori (2000) navaja, da lahko dejavniki tveganja poslabšajo možnosti uspešne obravnave prestopniškega vedenja. Najbolj neugodno je, če se pri mladostniku – tako kot v prej navedenem primeru – povezuje, združuje ali celo medsebojno utrjuje več takih dejavnikov hkrati. Če poznamo dejavnike tveganja, bomo lažje razumeli prestopniško vedenje kot pojav in tudi lažje izbrali ustrezne vrste in načine pomoči posameznemu mladostniku, ki je razvil neustrezne strategije ravnanja (*ibid.*: 95).

Z raziskavo smo ugotovili, da so najpogostejši dejavniki, ki ogrožajo mladostnike: odsotnost čustvene podpore staršev, slabi odnosi v družini, zatekanje staršev k različnim omamnim substancam, neustrezni vzgojni pristopi, posmehljivi vrstniki, družba vrstnikov, ki goji tvegano vedenje, neustrezen odnos strokovnjakov v ustanovah (zloraba položaja, uporaba žaljivk), neupoštevanje mladostnikovega glasu in neenakovredno obravnavanje v ustanovah (Mrežar 2013: 90–98). Mladostniki so imeli izkušnje, da jih formalne avtoritete tako v šolah kot tudi v vzgojnih zavodih in prevzgojnem domu obravnavajo neenakovredno. Eden izmed intervjuvancev je recimo povedal:

Če narediš ti prekršek, z nekom se stepeš, lahko da greš takoj v posebno vzgojno skupino. Eden se stepe pa ne dobi nič. (M., 19 let.)

Če imajo mladostniki občutek, da jih formalna avtoriteta ne obravnava enakovredno, je manjša verjetnost, da bodo upoštevali institucionalna pravila, zato bi se bilo treba v vseh ustanovah zavzemati za enake možnosti vseh otrok in mladostnikov. Če bi ti imeli občutek, da jih formalna avtoriteta obravnavana enakovredno, bi po mojem mnenju v večji meri upoštevali institucionalni red.

Ob vseh teh dejavnikih, ki lahko neugodno vplivajo na mladostnike, pa ne smemo pozabiti na velik pomen varovalnih dejavnikov, saj lahko izboljšajo kakovost življenja mladostnikov. Iz izjav naših intervjuvancev je mogoče razbrati, da so zanje najpomembnejši ti varovalni dejavniki: podpora staršev, sprejetost med vrstniki v šoli in v prevzgojnem domu, zadovoljstvo s prijatelji in dobro počutje med njimi, dober odnos z vsaj enim od staršev/učiteljev/vzgojiteljev, jasno določeni cilji za življenje po odpustu iz prevzgojnega doma in motiviranost za doseg te ciljev (*ibid.*: 90–98). Pri tem pa je treba poudariti, da moramo, kot navaja tudi Tomori (2000: 108–109), varovalne dejavnike vedno odkrivati skupaj z mladostnikom, jih utrjevati in mu pomagati, da glede na svoje in le zanj značilne potrebe postopno zbira pozitivne izkušnje, saj mu bo ob njih lažje razviti ustreznejše strategije ravnanja.

ODGOVORI MLADOSTNIKOV NA RAZLIČNE ŽIVLJENJSKE SITUACIJE

Kaj je za določenega mladostnika varovalni dejavnik, je odvisno od njega samega, od njegovega življenjskega sveta. Za enega so to lahko prijatelji:

[...] jaz sem, kako naj rečem, s prijatelji odrastel, ne, sem bil vedno z njimi zunaj, ne. Jaz nimam mame pa očeta za družino, ne, ampak prijatelje. Tako da sem se z njimi fenomenalno razumel. (E., 18 let.)

Nekomu drugemu je lahko varovalni dejavnik dober odnos z vsaj enim od staršev:

Z očetom pa nisva imela dosti stikov, zdaj sva se bolj tako povezala. (A., 19 let.)

Tudi odzivi mladostnikov na posamezne stiske in težave, na dejavnike, ki jih ogrožajo, so različni. Da bi lažje razumeli, zakaj se lahko dva mladostnika, ki imata podobne življenjske izkušnje, tako različno odzivata na življenjske situacije, si lahko pomagamo z Meadovim (1997) konceptom osebnega in družbenega jaza. Mead družbeni jaz opredeli kot segment osebnosti, v katerega subjekt vsrkava in ponotranji vse tisto, kar je v procesu socializacije deležen od drugih. Sem sodijo navade, običaji, pravila, strategije preživetja in ravnanja. Teh družbenih vsebin subjekt ne sprejema pasivno, temveč jih od določenega obdobja aktivno obdeluje in selekcionira skozi svoj osebni ali delujoči jaz. To je segment osebnosti, ki je nosilec samozavedanja in lastne aktivnosti. Osebni jaz v notranjem dialogu, ki ga imenujemo mišljenje, brska po zalogah znanja v lastnem družbenem jazu in na podlagi lastne aktivnosti iz obstoječih sestavin sestavlja nekaj novega (Poštrak 2007 b: 13).

Meadov koncept nam torej pomaga razumeti, zakaj lahko dva mladostnika, ki sta odraščala v identičnem okolju, ki imata podobne življenjske izkušnje, osebno zgodovino, gmotni položaj in podobne možnosti izbire, razvijeta različne strategije preživetja. Zaradi svojega osebnega jaza. Temu lahko rečemo tudi samodejavnost. Pri tem mislimo na tri dejavnike

konstituiranja subjekta: dednost, okolje in samodejavnost (Poštrak 2006: 5, 2007 a: 154). A kot navaja Poštrak (2012: 226), odločanje osebe nikoli ne more biti povsem avtonomno, saj se odloča na podlagi zaloga znanja, ki jih je ponotranjila v družbenem jazu. Ko poskuša posameznik skonstruirati svoje predstave o svetu in razviti lastne strategije ravnanja, je vezan na interpretacije drugih.

Naj omenim še to, da Mead (1997) razlikuje dve fazi socializacije: igro (*play*) in organizirano igro (*game*). Igra je faza pred vznikom osebnega jaza. Oseba se še ne zaveda sebe in drugih, svojega mesta in vloge v skupnosti, mesta in vloge drugih v skupnosti. V tej fazi socializacije oseba neselektivno ponotranja vsebine iz okolja. Organizirana igra pa je faza socializacije, ko je osebni jaz že vzpostavljen. Subjekt se zaveda, kakšna je njegova družbena vloga in kaj so vloge drugih. Mladostnik postopno spoznava pravila družbenega ravnanja, ugotavlja, katera lahko sprejme, krši, spreminja, ali pa sploh ne ve zanje in se ravna po lastnih pravilih (Poštrak 2007 b: 14).

Glede na mladostnikov odnos do pravil družbenega ravnanja lahko govorimo o treh analitskih tipih osebnosti. Ti so po opredelitvi Znanieckega, Thomasa in Makaroviča: filister, boem in ustvarjalni posameznik, a to so le analitski pojmi in ne resnične osebe (Poštrak 2006: 6). Poznavanje tega koncepta je za nas pomembno, ker nam pomaga razumeti, kako bi se posamezni analitski tip osebnosti vedel v prevzgojnem domu in katerih tipov osebnosti lahko tam največ zasledimo.

Filister sprejema pravila kot dana in nespremenljiva, zato bi lahko rekli, da je pri njem v ospredju družbeni jaz. Osebni jaz brez nasprotovanja sprejema ponotranjene koncepte družbene konstrukcije stvarnosti. Mladostnik z značilnostmi filistra je vodljiva in poslušna oseba, ki ne krši norm (Kuhar, Razpotnik 2011: 191, Poštrak 2006: 6). Pojem filistra lahko povežemo s tistimi odgovori mladih na življenjske situacije, ki jim Mirjana Ule (2008: 114) pravi tiha in nekonfliktna integracija v družbo. Ti mladostniki se konformno prilagajajo stvarnosti ob zavesti o izgubi

globalne družbene perspektive (*ibid.*). Glede na prej zapisano lahko sklepamo, da bomo v prevzgojnem domu našli manj mladostnikov z značilnostmi tega analitskega tipa osebnosti, saj naj bi ti mladostniki upoštevali pravila in se ob težavah prilagajali. A kljub temu lahko tam zasledimo tudi mladostnike, ki bi jih analitsko opredelili kot filistrske. Čeprav so ti v prevzgojnem domu redki, vedno upoštevajo navodila vzgojiteljev, se v prostem času udeležujejo tistih aktivnosti, ki so jih oni izbrali zanj, storijo tisto, kar jim je ukazano, nikoli pa niso samoiniciativni (Mrežar 2013: 20).

Lahko rečemo, da v prevzgojnem domu zasledimo največ boemskih tipov mladostnikov. Pri tem analitskem tipu je v ospredju osebni ali delujoči jaz. Dialog med osebnim in družbenim jazom, torej mišljenje, je kaotičen in nejasen. Oseba ne pozna pravil ali pa jih pozna, a jih kljub temu ne upošteva. Takšni mladostniki lahko razvijejo strategije ravnanja, ki so neustrezne, neučinkovite (Kuhar, Razpotnik 2011: 191, Poštrak 2011: 207–208). Pojem boema lahko povežemo s strategijami mladih, ki omahujejo med poskusom časovno omejiti zasnutke lastne identitete na eni strani in brezpogojnim prilagajanjem ali celo okrepitvijo vnaprej danih družbenih predsodkov, standardov in mentalitet na drugi strani. Ta strategija pomeni začasen izstop iz vsakdana v iluzorno skupnost, to pa pomaga prebiti preostali čas (Ule 2008: 114). Za boeme je značilen beg od resničnosti, beg od težav, zato bi lahko kot primer boema v prevzgojnem domu navedli mladostnika, ki se odloči, da se ne vrne z vikend izhoda. Drug primer bi lahko bil mladostnik, ki kljub temu, da pozna pravila glede jutranjega vstajanja, teh pravil ne upošteva: »Ja, zjutraj zburjanje, meni se pa ne da sploh vstajat.« (Ž., 20 let.)

Za ustvarjalne posameznike pa je značilno, da je vzpostavljeno ravnovesje med osebnim in družbenim jazom. Mišljenje je ustvarjalno in kritično. Oseba pozna pravila, a jih ne sprejema brezpogojno, pač pa jih, če so neustrezna, tudi spreminja. Odzivi teh mladostnikov naj bi bili ustrezni in učinkoviti (Poštrak 2006: 6, 2011: 208). Pojem ustvarjalnega ali kreativnega

posameznika lahko povežemo s tistim odgovorom mladih na različne življenjske situacije v sodobni družbi, ki ga Mirjana Ule (2008: 114) opredeli kot odgovori mladinskih subkultur, ki pomenijo različico samosvojega ali celo protistrukturnega predelovanja realnosti. Mladostniki z značilnostmi tega analitskega tipa osebnosti lahko tudi ironizirajo stvarnost in jo simbolno predelujejo v njeno nasprotje (*ibid.*). Ker naj bi bili odzivi ustvarjalnih posameznikov ustrezni, predpostavljamo, da ti mladostniki konstruktivno rešujejo probleme. Mladostnik z značilnostmi tega analitskega tipa osebnosti bi se zato lahko znašel v prevzgojnem domu le po spletu okoliščin (Mrežar 2013: 21).

NAČIN DELA Z MLADOSTNIKI V TEŽAVAH

Mladostniki, nastanjeni v Prevzgojnem domu Radeče, so socialno ranljive osebe. Martin Lisec in Tanja Metelko Lisec (2004: 229) navajata, da ran teh mladostnikov ni mogoče zdraviti s kaznijo, pač pa s sprejemanjem, sočutjem in ljubeznijo. Ob tem dodajata, da je med mladostniki, ki izvršujejo kazniva dejanja, največ takšnih, ki v svoji družini niso bili deležni ljubezni, sprejetosti in spoštovanja, številnim starši niso bili identifikacijski vzor, odraščali so z občutkom prikrajšanosti, zagrenjenosti in tesnobe (*ibid.*). Tudi rezultati raziskave so pokazali, da so imeli mladostniki, nameščeni v prevzgojnem domu, slabe izkušnje z odnosi s svojimi starši:

[...]. Tako je bilo to, v družini se je marsikaj dogajalo, ne. In v bistvu so pozabili na mene, ne, pa na mojega brata, ne, sva sama bila, ne. [...] Tako da ... ni bilo nič kaj pohvale ali pa kaj, ne. Jaz sem tako večinoma bil na ulici, ne. (E., 18 let.)

Martin Lisec in Tanja Metelko Lisec dodajata, da ti mladostniki kršijo veljavna pravila in norme zaradi predhodne ranjenosti, zato jim je treba ponuditi novo priložnost, ki je niso dobili ne v rodni družini, ne v šoli, ne v širši družbi (Lisec, Metelko Lisec 2004: 229).

Prvi korak k temu, da jim ponudimo novo priložnost, pa je ta, da jih poslušamo in poskušamo razumeti, kaj nam s svojim ravnanjem sporočajo. Izjave mladostnikov pričajo, da se še vedno prepogosto dogaja, da njihov glas ni slišan in upoštevan:

[...] oni bodo poslušali paznike, ne bodo nas poslušali, če se bo kaj zgodilo, ne. [...] Zdaj, če se bo kaj zgodilo, bo paznik rekel, tako je bilo, oni bodo verjeli paznikom, ne, vzgojitelji pač, tako da mi sploh nimamo pri tem [...] besede. (A., 18 let.)

O negativnem vplivu neupoštevanja glasu mladostnikov na njihovo počutje in samospoštovanje verjetno ni treba razglablјati.

In kaj lahko storimo za to, da bi bil glas mladostnikov bolj upoštevan in bi postali aktivnejši udeleženci pri reševanju lastnih problemov? Prvi in najpomembnejši korak k temu je vzpostavljen osebni stik in delovni odnos. Čačinovič Vogrinčič (2000: 77) navaja, da je glavni cilj socialnega dela z otroki in mladostniki z odklonskim vedenjem omogočiti mladostniku novo in boljše možnost za življenje in razvoj.

Pri tem morajo svetovalne delavke in delavci zares poslušati, kaj imajo o svojem življenjskem svetu povedati mladostniki. Njihovo predstavo o svetu morajo vzeti resno – kot realnost, v kateri mladostniki bivajo. In iz te njihove konstrukcije realnosti je treba izhajati. Mladostniki so najbolj kompetentni za to, da povedo kaj o sebi, o svojih občutkih, strahovih, veselju (Poštrak 2003: 32).

V okviru delovnega odnosa pa je treba uporabiti ustrezen način dela z mladostniki. V družinah mladostnikov je bila pogosta uporaba nedogovornega ukazovalnega pristopa. Starši so dajali mladostnikom navodila in ukaze, pri njih pa ti niso imeli besede: »Ja, samo rekli so, to smeš, to ne smeš.« (A., 18 let.) Mladostniki se niso čutili dolžne za uresničevanje ukaznega, saj pri tem niso sodelovali:

Ja, do enega dvanajstega leta ja, od takrat naprej pa jih nisem poslušal več. (T., 19 let.)

Eden izmed mladostnikov je opisal posledice uporabe nedogovornega ukazovalnega

pristopa, ki so se pri njem kazale kot izogibanje domu in želja po življenju na ulici:

Ja, ne vem, jaz sem želel biti tako, ne, na ulici biti, ne. Ne doma, ne, jaz sem skoz bil zunaj. S prijatelji. (T., 19 let.)

Pri tem pristopu je avtoriteta apostolska, oprta na položaj (Kroflič 1997: 59–62). S takim pristopom z mladostnikom ne moremo vzpostaviti osebnega odnosa, ki bi temeljil na medsebojnem spoštovanju in zaupanju.

Nekateri mladostniki so bili deležni vse dopuščajóe vzgoje:

Ni bilo nekaj, jih ni bilo doma dosti, sam sem bil več ali manj. Sem bil bolj prepuščen sebi. (A., 19 let.)

Pri vse dopuščajóči vzgoji je avtoriteta prikrita ali odsotna (Kroflič 1997: 62–66). Kot navaja Poštrak (2003: 31), se lahko pri takšnem pristopu udeleženci pogovarjajo o marsičem, vendar se ne dogovarjajo o skupnem projektu reševanja problema. Zato je tudi odgovornost odsotna – mladostnik se ne čuti odgovornega za svoje ravnanje, saj ni bilo dogovorjeno in določeno (*ibid.*).

V družinah intervjuvancev je bila pogosta tudi nedosledna vzgoja, pri kateri so starši menjavali en vzgojni pristop z drugim. Pokazalo se je, da je v resničnosti najpogostejša kombinacija nedogovornega neukazovalnega pristopa z nedogovornim ukazovalnim. Ob taki vzgoji otrok ne ve, kaj naj od staršev pričakuje, saj mu enkrat dovolijo vse, drugič pa ga kaznujejo. Obstaja pa še drug primer nedosledne vzgoje, ki bi ji lahko rekli tudi neuskklajena vzgoja – gre za primere, ko starša med seboj nista usklajena, ko eden otroku dovoli vse, drugi pa ga kaznuje (Mrežar 2013: 91, 92). O takšni vzgoji je v raziskavi poročal en mladostnik:

Pač, oče je hotel biti bolj strog, mama pa tega ni pustila, ne. Tako je bilo. (A., 19 let.)

Takšna vzgoja lahko pri mladostniku povzroči nepopisno zmedo.

Skrb zbujajoča je ugotovitev, da dogovornega pristopa niso uporabljali niti v eni družini.

Zanj je značilno, da vsi udeleženi v problemu sodelujejo, se pogovarjajo o skupnem početju, upoštevajo drug drugega, pogovarjajo se o tem, kaj je težava, in soustvarjajo rešitve. Pri tem je odgovornost obojestranska, vendar različna – odgovornost socialne delavke oziroma socialnega delavca je, da kompetentno in strokovno vodi postopek, odgovornost mladostnika pa, da v okviru svojih zmožnosti uresničuje dogovorjene korake reševanja problema (Poštrak 2003: 31). Pri tem pristopu so vloge jasne in razvidne, prav tako so razvidni in dogovorjeni tudi ukrepi ob neupoštevanju dogovorjenega (Poštrak 2006: 7). Avtoriteta je samoomejitvena, oprta na kompetence, znanja, sposobnosti in omogoča podporo tako otrokovi potrebi po varnosti in sprejetosti kot tudi potrebi po postopnem rahljanju avtoritarne navezanosti in osvobajanju (Kroflič 1997: 59).

Dogovorni pristop ustreza doktrini socialnega dela in se ujema z vsemi sestavinami delovnega odnosa, zato je v dosledno udeleženi obliki najprimernejši in najučinkovitejši (Poštrak 2006: 7, 2011: 214). In še eno dejstvo, ki govori v prid dogovornemu pristopu – Poštrak (2007 a: 160) navaja, da bodo dobili mladi z značilnostmi filistra z udejanjanjem tega pristopa jasna navodila za svojo dejavnost in hkrati spodbudo, naj kaj storijo samoiniciativno; mladostniki z značilnostmi boema bodo podprti v tistih vidikih svojega delovanja, ki bodo vsebovali ustvarjalne razsežnosti; ustvarjalni mladostniki pa bodo imeli v strokovno usposobljenih vzgojiteljih kompetentnega sogovornika in podpornika za svojo dejavnost (*ibid.*). Tako v družinah kot tudi v šolah, vzgojnih zavodih, prevzgojnem domu in drugih ustanovah, ki imajo stik z mladostniki, bi se morali zavzemati za udejanjanje dogovornega pristopa v dosledni obliki.

SKLEP

Socialno delo z otroki in mladostniki, ki so razvili neustrezne strategije ravnanja, torej temelji na istem strokovnem ozadju kot socialno delo na drugih področjih. Pri tem pa ni odveč poudariti, da bi morali v ustanovah,

kot je Prevzgojni dom Radeče, in tudi v vseh drugih ustanovah, ki se ukvarjajo z mladimi, poznati koncepte socialnega dela z mladimi ne le socialne delavke in delavci, temveč tudi vsi drugi zaposleni, ki delajo z mladimi. Sicer domnevamo, da strokovnjaki ta znanja imajo, vendar izjave mladostnikov v raziskavi dokazujejo nasprotno. Kot primer lahko navedemo izjavo, s katero je mladostnik opisal odnos paznikov:

Pač to za mene niso ljudje, ne. Ne vem, rečejo »pizda ti materna«, pa greš to povedat vzgojitelju, pa potem reče, da ni res. Če si že povedal, povej potem tudi, da si, priznaj svojo krivdo. (A., 19 let.)

Takšne izjave mladostnikov pričajo o nestrokovnem in nasploh neustreznem odnosu strokovnjakov, ki sega vse do žaljivosti. Lahko rečemo, da tukaj ni niti sledu o spoštljivem odnosu do mladostnikov, kaj šele o vzpostavljenem osebnem stiku in delovnem odnosu. Če se torej zgražamo, ko v časopisu zasledimo članek z naslovom »Gojenec napadel paznika«, se namesto tega, da mladostnike demoniziramo, raje vprašajmo, kaj je mladostnika pahnilo v tako stanje, kateri dejavniki so vplivali na to, da je ravnal na način, ki ga lahko opredelimo kot nasilnega. In kot navaja Poštrak (2003: 32), to ne pomeni, da imajo vnaprej prav in da je njihovo ravnanje vedno ustrezno zanje in za druge. To pomeni zgolj, da morajo biti vedno dejavni udeleženci pri reševanju problemov, stisk in težav, v katerih so se znašli (*ibid.*).

Andreja Mrežar

VIRI

- ČAČINOVIC VOGRINČIČ, G. (2000), Socialno delo z otroki in mladoletniki med pomočjo in prisilo. V: Šelih, A. (ur.), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
- KROFLIČ, R. (1997), *Med poslušnostjo in odgovornostjo*. Ljubljana: Vija.
- KUHAR, M., RAZPOTNIK, Š. (ur.) (2011), *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji: znanstvena monografija*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

- LISEC, M., METELKO LISEC, T. (2004), Vzpostavljanje programa socialnega treninga: vsebina, načrti in dileme. V: Meško, G. (ur.) (2004), *Preprečevanje kriminalitete: teorija, praksa in dileme*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani (223–234).
- MEAD, G. H. (1997), *Um, sebstvo, družba*. Ljubljana: Krtina.
- MREŽAR, A. (2013), *Dejavniki odraščanja pri mladostnikih v Prevzgojnem domu Radeče*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).
- POŠTRAK, M. (2003), Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. *Šolsko svetovalno delo*, 8, 3–4: 26–33.
- (2006), Nasilje kot sporočilo. *Šolsko svetovalno delo*, 11, 3–4: 3–8.
- (2007 a), Preventivna funkcija prostega časa. V: Kristančič, A. (2007), *Svoboda izbire – moj prosti čas*. Ljubljana: AA Inserco, svetovalna družba.
- (2007 b), Uporaba ustvarjalnih pristopov pri delu z otroki in mladostniki. *Šolsko svetovalno delo*, 12, 1–2: 11–17.
- (2011), Prispevek socialnega dela pri preprečevanju opuščanja šolanja. V: Javrh, P. (ur.), *Obrazi pismenosti: spoznanja o razvoju pismenosti odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije (202–218).
- (2012), Vloga socialnega dela pri preprečevanju opuščanja šolanja. V: Javrh, P., Kuran, M. (ur.) (2012), *Temeljne zmožnosti odraslih: priročnik za učitelje*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije (224–235).
- ŠELIH, A. (ur.) (2000), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
- TOMORI, M. (2000), Psihosocialni dejavniki pri mladostniškem prestopništvu. V: Šelih, A. (ur.), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
- ULE, M. (2008), *Za vedno mladi: socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- ULE, M., RENER, T., MENCIN ČEPLAK, M. (2000), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Šentilj: Aristej.
- WOOD, J., HINE, J. (ur.) (2009), *Work with young people: theory and policy for practice*. London: Sage Publications.